

Flygtningenævnets baggrundsmateriale

Bilagsnr.:	319
Land:	Somalia
Kilde:	Landinfo
Titel:	Sårbarhet – minoritetsgrupper, svake klaner og utsatte enkeltpersoner
Udgivet:	21. juli 2011
Optaget på baggrundsmaterialet:	15. august 2011

Respons

Somalia: Sårbarhet – minoritetsgrupper, svake klaner og utsatte enkeltpersoner

Problemstilling/spørsmål:

- Hvilke grupper og enkeltpersoner er sårbare i dagens situasjon?

Generelt om sårbarhet, sårbare grupper og utsatte enkeltpersoner

Begrepet sårbarhet er uklart. Det favner alt fra økonomisk marginalisering til fysiske overgrep, og det varierer avhengig av de økonomiske, sosiale, kulturelle og sikkerhetsmessige forholdene i et gitt geografisk område. I henhold til somalisk tradisjon skal svake grupper – kvinner, barn, syke, eldre, funksjonshemmede, religiøse menn, ubevæpnede og nøytrale grupper, krigsfanger, reisende, m.fl. – ikke angripes, men vernes i konflikter (ICRC 1998). Både under og etter borgerkrigen i 1991-92 har imidlertid vernet for disse gruppene blitt svekket, og denne tradisjonen etterleves i langt mindre grad i dag.

I dagens situasjon henger sårbarhet i Somalia nøye sammen med fravær eller tilstedeværelse av konflikt, maktforholdene på bosted eller oppholdssted, og, i noe mindre grad, klan- eller gruppetilhørighet. Men også enkeltpersoner kan være i en utsatt posisjon, på grunn av sitt politiske eller ideologiske standpunkt, både i og utenfor Shabaab-kontrollerte områder.

Minoritetsgrupper

Både FNs høykommissær for menneskerettigheter og FNs uavhengige ekspert på menneskerettighetssituasjonen i Somalia beskrev situasjonen for de somaliske minoritetene¹ som vanskelig i henholdsvis 2008 og 2009 (OHCHR 2008, UNHRC 2009). I sin 2010-rapport sier imidlertid den uavhengige FN-eksperten at "Al Shabaab appeared to be operating beyond the traditional clan system in Somalia by accommodating minorities that lacked the protection of the major clans" (UNHRC 2010). Mange av dagens Shabaab-soldater tilhører marginaliserte minoritetsgrupper og politisk/militært svake klaner.

¹ I denne responsen brukes begrepet minoritetsgruppe om både de ikke-etniske somaliske gruppene som *jareer* (bantuer) og Benadir-gruppene, og profesjons- eller lavstatusgruppene Midgan, Yibir og Tumul.

For mange med minoritetstilhørighet representerer tilsynelatende Shabaab noe positivt, fordi klan tilhørighet ikke er et kriterium for sosial status og beskyttelse. Den strenge rettsutøvelsen i områdene islamistene kontrollerer, forhindrer dessuten kriminaliteten som i en årrekke ikke minst har rammet disse gruppene (intervjuer i Nairobi, mars 2009, mars 2010 og mars 2011). Man ser derfor at minoritetene støtter Shabaab, ifølge ulike internasjonale representanter og somaliske ressurspersoner (intervjuer i Nairobi, mars 2011). Det betyr ikke at majoritetsbefolkningens syn på minoritetene er grunnleggende endret. Manglende forståelse, og til dels rasistiske holdninger, preger fortsatt manges syn på disse gruppene, som tradisjonelt har hatt en lav status i det somaliske samfunnet. Dette kan etter Landinfos vurdering også farge ulike kilders syn på hvem som faktisk støtter Shabaab. Fravær av systematisk, objektiv overvåking av situasjonen i Sør-Somalia er for øvrig en utfordring på en rekke områder.

Mens flere av Landinfos samtalepartnere de siste par årene har påpekt at alle rammes av den pågående konflikten – granater og bomber gjør ikke forskjell på noen – har en velorientert observatør understreket at minoriteter som Midgan, i motsetning til andre som befinner seg i kryssilden mellom opprørere og regjeringsstyrker, ikke har alternative oppholdssteder i Somalia. En annen internasjonal kilde har imidlertid gitt uttrykk for at minoriteter som tvinges til å forlate hjemstedene sine på grunn av vanskelige sikkerhetsforhold, vil forsøke å etablere et klientforhold til en vertsklan på sitt nye oppholdssted (intervjuer i Nairobi, juni 2008). Denne strategien gjelder imidlertid Midgan- og bantugrupper, som tradisjonelt har hatt en slik tilknytning til lokale somaliske klaner, ikke Rer Hamar eller andre Benadirgrupper. Disse gruppene har derimot i mange tilfeller etablert beskyttelsesforhold via ekteskap eller gjennom betaling.

Situasjonen for bantuene i Hiraan-regionen ble forverret i løpet av 2007/2008, Dagens situasjon er, ifølge velorienterte lokale og internasjonale kilder, mer sammensatt. Shabaab kontrollerer til tross for TFG-offensiven store områder, blant annet i Jubadalen. Klan- eller gruppetilhørighet betyr mindre for de islamistiske gruppene, og det finnes væpnede bantugrupper i Jubadalen (intervjuer i Nairobi, mars 2009, mars 2010 og mars 2011).

Svake klaner

I samtale med Landinfo i Nairobi i mars 2009 ga en representant for en internasjonal organisasjon uttrykk for at alle grupper eller klaner som er tallmessig underlegne og mangler militær styrke i sitt oppholdsområde, kan kategoriseres som minoriteter og være utsatt for overgrep i en konfliktsituasjon. En annen velorientert internasjonal kilde ga den gang uttrykk for at ingen spesielle grupper var særskilt utsatt, men den vanskelige humanitære situasjonen rammet store deler av befolkningen. Situasjonen er ikke vesentlig endret i dag. I Mogadishu og andre konfliktsoner kommer sivile i kryssilden mellom de stridende partene, uavhengig av klan- eller gruppetilhørighet. Shabaab-sympatier og støtte til islamistene har gitt minoritetene og andre lokale klaner mulighet til makt (intervjuer i Nairobi, mars 2009, mars 2010 og mars 2011). Den posisjonen kan imidlertid vise seg å bli fatal dersom rollene på nytt byttes om.

Utsatte enkeltpersoner

Det er rapportert om færre politisk motiverte snikmord, og færre kidnappinger de siste par årene. Nedgangen kan skyldes endringer i taktikk, men den kan også være et resultat av at folk er blitt mer påpasselige. Regjerings- og parlamentsmedlemmer, journalister, menneskerettighetsaktivister og andre profilerte motstandere av Shabaab løper fortsatt en viss

risiko. De fleste regjeringsmedlemmene og parlamentarikerne oppholder seg imidlertid utenfor Shabaab-områdene og rammes mer unntaksvis. Mistanke om spionasje kan få fatale konsekvenser. Shabaab har et effektivt overvåkings- og etterretningsapparat (intervjuer med somalisk ressursperson i Nairobi, 26.mars 2009; intervjuer med ulike somaliske og internasjonale ressurspersoner i Nairobi, mars 2010 og mars 2011; Garowe Online 2010). Shabaab overvåker adkomstveiene til byer og tettsteder, de registrerer nykommere, og i områder hvor Shabaab mangler en lokal forankring (og støtte) er de ekstra aktpågivne og kan i verste fall drepe ukjente de fatter en form for mistanke til.

Internasjonale og lokale hjelpearbeidere er mål for angrep, men på grunn av kravene Shabaab har stilt de internasjonale organisasjonene, har internasjonale hjelpearbeidere vært utestengt fra Shabaab-kontrollerte områder i lang tid (intervjuer i Nairobi mars 2009, mars 2010 og mars 2011). På grunn av tørken og den svært alvorlige humanitære krisen som har utviklet seg i deler av Sør-Somalia, har imidlertid Shabaab nå endret holdning og åpner for nødhjelp (RBC Radio 2011).

Den ordinære borgeren som innretter seg etter Shabaabs påbud og ikke utfordrer dem i forhold til ideologi eller levemåte, får ikke problemer med Shabaab. Har man på et tidspunkt brutt en forordning, som for eksempel salg eller utleie av videofilmer, kan man få problemer med den lokale Shabaab-administrasjonen. Men i dagens situasjon er det, ifølge flere velorienterte internasjonale representanter og somaliske ressurspersoner, lite trolig at bevegelsen bruker ressurser på å lete etter en slik person som slår seg ned andre steder i landet. Skulle vedkommende bli arrestert av Shabaab på sitt nye hjemsted, kan han eller hun få problemer. Spørsmålet en muligens kan stille er om folk som forlater ett Shabaab-område faktisk velger å reise til et annet.

I områdene hvor Shabaab har kontroll forekommer trusler mot folk som bryter deres påbud mer sjelden enn i områder hvor bevegelsen er under press (dette henger nok sammen med at færre våger å utfordre bevegelsen i områder hvor de godt etablerte). Trusler settes frem via telefon, sms eller indirekte via bekjente. Innordner overtrederen seg igjen levereglene, risikerer han eller hun ingen reaksjoner, i motsetning til dem som ikke innordner seg (intervjuer i Nairobi, mars 2011).

Dersom ledersjiktet i Shabaab allerede har besluttet å rydde en motstander av veien, mottar vedkommende derimot ingen trusler eller advarsler i forkant.

Kvinner

Kvinneres bevegelsesfrihet er innskrenket i Shabaab-kontrollerte områder. De som ikke innretter seg etter organisasjonens strenge kleskode risikerer trakassering, og det legges begrensinger på kvinners muligheter til å vise seg i det offentlige rom uten følge av ektemann eller et annet mannlig familiemedlem.

I minibussene må kvinnene sitte bak. En del kvinner selger khat, og i Baidoa i Bay-regionen har Shabaab henvist selgerne til salgssteder utenfor byen. Slik flere somaliske observatører ser det, har dette to hensikter: å fjerne kvinnene fra det offentlige rom, og forhindre omsetning og bruk av khat (intervjuer i Nairobi, mars 2009). Fordi kvinnene ofte er hovedforsørgere, skaper Shabaabs påbud problemer for de familiene som er avhengig av kvinnes inntekter. Shabaab må derfor til en viss grad tolerere at kvinner er synlige i det offentlige rom, men foretrekker utvilsomt at kvinnene er i hjemmet. Ifølge flere av Landinfos samtalepartnere i

Nairobi i mars 2011 forventer Shabaab at kvinner i aldersgruppen 13-35 år følger reglene, mens man kan være mindre restriktiv overfor de eldre kvinnene.

Majoriteten av de kvinnelige flyktningene Landinfo samtalte med i Dadaab-leirene i Kenya våren 2010, påpekte at skjerpelser i kleskoden var en medvirkende årsak til at de forlot Somalia. Kravet fra Shabaab er at stoffet som brukes til hijab skal være langt grovere/tyngre enn det somaliske kvinner vanligvis bruker, for å skjule kvinnelige former. I enkelte områder får kvinnene ikke bruke BH, og i andre områder er eksempelvis kvinnene pålagt å bruke røde sokker når de menstruerer. Shabaab bytter ut administrasjonen i områdene de kontrollerer hver tredje måned, og hver ny administrasjon innfører nye regler. Disse reglene tvinger kvinnene til å kjøpe nye klær eller stoff, og bidrar dermed til å skaffe administrasjonen og bevegelsen tiltrengte inntekter (intervjuer i Nairobi, mars 2011).

Kvinnene reagerer av økonomiske grunner, men også fordi klær i tettere og tyngre stoff er ubehagelig å gå med i det varme klimaet og føles fremmed.

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet, Utlendingsnemnda og Justis- og politidepartementet til enhver tid har behov for kunnskap om for å kunne løse sine oppgaver. Landinfos rapporter og temanotater er basert på opplysninger fra både offentlige og ikke offentlige kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder. Kilder som av ulike grunner ikke ønsker å bli offentliggjort, er ikke nevnt ved navn.

En respons er et svar på konkrete spørsmål og problemstillinger som saksbehandlere i utlendingsforvaltningen har stilt Landinfo. Responser er ikke ment å være utfyllende redegjørelser for et tema eller et spørsmål, men skal gi svar på de konkrete spørsmålene som er stilt, og ellers inneholde det som til enhver tid trengs av bakgrunnsinformasjon.

Opplysningene som blir lagt fram i responsene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos responser er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som responsene omhandler.

Referanser

Skriftlige kilder

- Garowe Online (2010, 21. april). Headless bodies found in rebel-held Mogadishu. *Garowe Online*. Tilgjengelig fra <http://allafrica.com/stories/201004210893.html> [lastet ned 21. juli 2011]
- ICRC, dvs. International Committee of the Red Cross, Somalia Delegation (1998, februar). *Spared from the spear. Traditional Somali behaviour in wartime*. Nairobi: ICRC.
- OHCHR, dvs. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (2008). *Preliminary human rights assessment on Somalia. 19 July to 2 August 2008*. Geneve: OHCHR. Tilgjengelig fra http://www.ohchr.org/Documents/Countries/somalia_assessment_mission_report.pdf [lastet ned 21. juli 2011]

- RBC Radio (2011, 6. juli). Al-Shabab removes suspension from aid agencies in Somalia. *RBC radio*. Tilgjengelig fra <http://www.raxanreeb.com/?p=102520> [lastet ned 21. juli 2011]
- UNHRC, dvs. UN Human Rights Council, (2009, 24. februar). *Technical assistance and capacity-building. Report of Shamsul Bari, Independent Expert appointed by the Human Rights Council on the situation of human rights in Somalia*. New York: UNHRC. Tilgjengelig fra <http://www.unhcr.org/refworld/docid/49c78a822.html> [lastet ned 21. juli 2011]
- UNHRC (2010, 8. mars). *Report of the independent expert on the situation of human rights in Somalia, Shamsul Bari*. New York: UNHRC. Tilgjengelig fra <http://www.reliefweb.int/rw/rwb.nsf/db900SID/SNAA-83F7NS?OpenDocument> [lastet ned 21. juli 2011]

Muntlige kilder

- Representanter for internasjonale og somaliske organisasjoner. Intervjuer i Nairobi i mars 2007, juni 2008, mars 2009, mars 2010 og mars 2011.
- Somaliske flyktninger i Kenya. Intervjuer i Dadaab-leirene 22.-24. mars 2010.

© Landinfo 2011

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.